

Inzet van schoolmaatschappelijk werk in Ommen

Onderdeel van de Klein en Fijn projecten van de RKJ IJsselland

Auteurs: Anja Bunthof (lectoraat Jeugd, Hogeschool Windesheim), Annelot van Rooij (GGD IJsselland)

19 december 2024

Inhoud

Samenvatting.....	3
Aanleiding onderzoek.....	4
Methodologische verantwoording.....	5
Literatuur- en contextverkenning	6
Resultaten	10
Achtergrondinformatie	10
Aanleiding inzet schoolmaatschappelijk werk	10
Toeleiding	11
Werkwijze schoolmaatschappelijk werk	11
Toestemming ouders.....	12
Ervaringen rondom scheiden	12
Ondersteuning van schoolmaatschappelijk werk	13
Samenwerking.....	15
Pedagogische taak school.....	16
Toegevoegde waarde schoolmaatschappelijk werk	16
Verbeterpunten.....	17
Conclusie	19
Discussie	21
Aanbevelingen.....	23
Referenties	24

Samenvatting

Dit Klein en Fijn onderzoek van RKJ IJsselland richt zich op de ondersteuning die het schoolmaatschappelijk werk op twee scholen in Ommen kan geven aan leerlingen en ouders als het gaat om scheidingsproblematiek. Er is niet voldoende ervaring met de inzet van het schoolmaatschappelijk werk met betrekking tot relatie- en scheidingsproblematiek. Daarom zijn andere ervaringen met de inzet van schoolmaatschappelijk werk ook meegenomen. De ondersteuning van het schoolmaatschappelijk werk wordt beschreven vanuit de perspectieven van ouders, leerkrachten, intern begeleiders en schoolmaatschappelijk werkers. De verschillende deelnemers zijn positief over de inzet van schoolmaatschappelijk werk. Dit ondanks dat de initiële behoefte en inzet van schoolmaatschappelijk werk niet vanuit leerkrachten kwam.

Er wordt nog relatief weinig gebruik gemaakt van schoolmaatschappelijk werk. Er bestaat nog veel onduidelijkheid over de mogelijkheden, kennis en expertise van schoolmaatschappelijk werk. Een aantal positieve punten zijn dat de schoolmaatschappelijk werker meer tijd kan nemen voor individuele leerlingen, zich kan richten op preventie van een zwaardere zorgvraag en dat de inzet laagdrempelig is. Het toevoegen van een extra professional in de school kan daarentegen normaliseren ook tegenwerken en het voor de school lastiger maken om de pedagogische taak zelf op te pakken.

Dit onderzoek bestaat uit drie onderdelen. Aan de hand van deze onderdelen willen we gedegen antwoord geven op de hoofdvraag. De onderdelen zijn een contextverkenning, een literatuurverkenning en een praktijkverkenning. De rapportage begint met de aanleiding en methodologische verantwoording. Hierna volgt de literatuur- en contextverkenning waarna de resultaten beschreven worden. We eindigen met de discussie, conclusie en als laatste doen we een aantal aanbevelingen.

Aanleiding onderzoek

In Ommen is er op dit moment een schoolmaatschappelijk werker aanwezig op een tweetal basisscholen om laagdrempelige ondersteuning te bieden aan leerlingen. De inzet van het schoolmaatschappelijk werk is in eerste instantie aangevraagd vanuit de school met een projectvoorstel voor de periode van 2021-2022. De inzet werd bekostigd vanuit NPO-middelen. Deze middelen zijn in 2023 afgelopen. Toen deze middelen afliepen heeft de gemeente Ommen de inzet van schoolmaatschappelijk werk verder gefinancierd. Deze keuze is gemaakt naar aanleiding van een presentatie van de Regionale Kenniswerkplaats Jeugd over mogelijkheden van 'Klein en Fijn' onderzoek en een motie van de gemeenteraad. De gemeente Ommen heeft naar aanleiding van een motie van de Christen Unie die hieronder volgt, de RKJ IJsselland gevraagd om onderzoek te doen naar de inzet van schoolmaatschappelijk werk.

Motie Christen Unie

Naar aanleiding van de motie van de Christen Unie heeft de gemeenteraad van Ommen besloten dat het belangrijk is dat problemen op het gebied van opvoeden en opgroeien vroegtijdig voorkomen worden. De raad geeft aan dat aandacht voor de gezinssituatie en de maatschappelijke context van belang is en duidelijk moet zijn wat normaal is in een opvoedingscontext. Het handelen van professionals vraagt om te normaliseren en daar waar nodig tijdig problemen te signaleren. De raad merkt op dat kinderen in scheidingssituaties kwetsbaar zijn en dat vroegtijdig signaleren en direct ondersteunen wenselijk is. Om deze redenen verzoekt de gemeenteraad van Ommen onderzoek te verrichten naar de wenselijkheid kinderen in gezinnen extra preventieve ondersteuning te bieden bij scheidingsproblematiek door de inzet van het schoolmaatschappelijk binnen het (primaire) onderwijs. De onderzoeksruimte van RKJ IJsselland wordt hiervoor gebruikt.

Methodologische verantwoording

Doelstelling

Doelstelling van dit onderzoek is om te verkennen en te beschrijven op welke wijze het aanbod van het schoolmaatschappelijk werk van toegevoegde waarde is door ondersteuning te bieden aan ouders/verzorgers en kinderen van wie de ouders relatieproblemen hebben, zijn gescheiden of (misschien) gaan scheiden. Het uiteindelijke doel van de inzet van een schoolmaatschappelijk werker is om vroegtijdig de juiste ondersteuning te bieden en de noodzaak tot gespecialiseerde jeugdhulp te voorkomen. Dit onderzoek richt zich op twee scholen in Ommen, het Koloriet en de Kardoën. Binnen dit onderzoek staat de volgende vraag centraal:

Welke bijdrage levert de schoolmaatschappelijk werker op het Koloriet en de Kardoën in het ondersteunen van kinderen en ouders met relatie- en scheidingsvragen?

Scope van het onderzoek

Dit onderzoek richt zich op de inzet van schoolmaatschappelijk werk op twee basisscholen in Ommen, het Koloriet en de Kardoën. We hebben voor dit onderzoek 15 betrokkenen gesproken. Dit gaat om drie schoolmaatschappelijk werkers, zes leerkrachten, drie intern begeleiders en drie ouders. De leerkrachten en ouders die hebben deelgenomen aan dit onderzoek zijn geselecteerd en aangereikt door de schooldirectie. De onderzoeksresultaten die we beschrijven komen voort uit deze interviews. Het is daarbij goed te realiseren dat dit een kleinschalig onderzoek is naar specifieke ervaringen. De resultaten zijn dan ook niet volledig representatief en kunnen niet zomaar vertaald worden naar andere contexten.

Onderzoeksmethoden

Voor dit onderzoek hebben we 15 interviews uitgevoerd. Dit waren semigestructureerde interviews waarbij we aan de hand van een vooraf opgestelde topiclijst het gesprek aan zijn gegaan. Er is op basis van de antwoorden van de respondenten verder doorgevraagd op relevante onderdelen. De interviews zijn veelal fysiek uitgevoerd. Als het niet lukte om een fysieke afspraak te maken is dit digitaal gedaan via Microsoft Teams. De ouders zijn telefonisch gesproken om de drempel voor deelname zo laag mogelijk te houden. Alle respondenten hebben fysiek of digitaal een toestemmingsverklaring getekend om de informatie uit het interview geanonimiseerd mee te mogen nemen in de onderzoeksresultaten. Alle interviews zijn met een recorder opgenomen. De opnames zijn door de onderzoekers uitgewerkt in samenvattingen. Deze samenvattingen zijn later gecodeerd in het programma Atlas.ti. We hebben gebruik gemaakt van een grotendeels inductieve codeermethode. De samenvattingen waren opgebouwd aan de hand van een aantal thema's die we veelal weer terugzagen in de coderingen. Naast deze codes zijn er ook andere nieuwe codes toegevoegd vanuit de data. Om vooringenomenheid van onderzoekers te voorkomen hebben de onderzoekers elkaars samenvattingen nagelezen en interviews van elkaar gecodeerd. Bij het analyse proces hebben de onderzoekers de codes en thema's verdeeld en zijn we zo samen tot een eerste ruwe analyse gekomen. De verdere uitwerking is door ziekte van één van de onderzoekers opgepakt door de andere onderzoeker. Door het afwisselen wie met welke data bezig is gegaan is er met meerdere ogen naar alle opgehaalde data gekeken.

Literatuur- en contextverkenning

Voordat we in gaan op de resultaten van de praktijkverkenning van dit onderzoek willen we graag de context schetsen vanuit zowel de literatuur als de praktijk in de gemeente Ommen. Dit doen we aan de hand van relevante literatuur en bronnen vanuit het jeugddomein, beschikbare data over Ommen en informatie vanuit de scholen zelf.

De geschiedenis van schoolmaatschappelijk werk

Het schoolmaatschappelijk werk kent een lange geschiedenis en heeft in zijn intensiteit en inzetbaarheid op scholen al veel veranderingen doorgemaakt. Na de oorlog werden in 1946 in Amsterdam de eerste schoolmaatschappelijk werkers aangesteld waarna bureaus voor schoolmaatschappelijk werk ontstonden. Oorspronkelijk is de functie begin 20e eeuw ontstaan in de Verenigde Staten waar het is uitgegroeid naar een specialisatie met een eigen vakorganisatie (Scalonge, 1999). Door bezuinigingsronden werd het schoolmaatschappelijk werk begin jaren tachtig weer wegbezuinigd (Scalongne, 1999). Binnen het speciaal onderwijs ontstond echter een tegengestelde beweging omdat er meer behoefte was aan maatschappelijk werk voor jeugdigen en ouders. Begin 20e eeuw ontstond opnieuw de vraag naar schoolmaatschappelijk werk vanuit het basis- en voortgezet onderwijs dat werd beïnvloed door de invoering van Weer Samen naar School (Wsns) beleid in 1992. Hierin werd de zorgbreedte voor de leerlingen vergroot omdat er steeds meer zicht was op dat kinderen in hun ontwikkeling vastliepen en behoefte hadden aan extra zorg en aandacht. Dit betekende een omslag in het denken binnen het primaire- en voortgezet onderwijs waarvan het gedachtengoed later in de Wet Passend Onderwijs is uitgebreid en steviger is vastgelegd en geborgd. Later bij de transities in 2015 is het schoolmaatschappelijk werk in het VSO blijven bestaan maar binnen het basis- en voortgezet onderwijs wegbezuinigd. Het laatste jaar is de waarde van het vak opnieuw ontdekt. Scholen en gemeenten zien steeds vaker de preventieve werking van het schoolmaatschappelijk werk door het vroegtijdig signaleren van problemen en het bieden van hulp en ondersteuning (BPSW, 2009).

Doel schoolmaatschappelijk werk

Het schoolmaatschappelijk werk is een dienstverlening en een laagdrempelige voorziening voor het begeleiden van leerlingen, ouders en leerkrachten in de schoolcontext. Zij ondersteunen (basis)scholen bij de sociaal-emotionele ontwikkeling van leerlingen in de schoolcontext en richten zich op het begeleiden van leerlingen met gedragsproblemen zonder dat er een wachtlijst is (BPSW, 2009). Dit kan naast gedragsproblemen gaan om traumaverwerking, rouw, sociale isolatie en pesten. Schoolmaatschappelijk werkers bieden kortdurende hulp en regelen een doorverwijzing indien nodig (Haring, 2013). Schoolmaatschappelijk werkers zijn een onderdeel van de interne zorgstructuur van een school en werken intensief samen met intern begeleiders en leerkrachten (NJI, 2009). Een belangrijke taak van het schoolmaatschappelijk werk is het signaleren, informeren en adviseren binnen een school voor het verbeteren van een goede sociaalpedagogische basis. Een onderdeel daarvan is het samenwerken met externe partners. Zowel met partners voor geïndiceerde jeugdhulp als voorliggende voorzieningen.

Het schoolmaatschappelijk werk wordt binnen gemeenten in de regio op verschillende wijzen aangepakt. In Ommen is er, net als in een paar andere gemeenten, voor gekozen om schoolmaatschappelijk werk in te zetten vanuit het welzijnswerk. In Hardenberg worden jeugdconsulenten vanuit toegangsteams ingezet als schoolmaatschappelijk werker. Eén van de ontwikkelingen die invloed heeft op de inzet van schoolmaatschappelijk werk is de subsidieregeling

voor brugfunctionarissen tussen school, leerlingen en ouders. Een schoolmaatschappelijk werker is zo'n professional die de link kan leggen tussen de school- en thuiscontext (Ministerie OCW, 2023).

Voor het begin van de inzet van schoolmaatschappelijk werk in Ommen is er een notitie gemaakt. Daaruit blijkt dat er een inventarisatie bij scholen is gedaan naar behoeften. Daaruit kwam een behoefte voor een vast aanspreekpunt in de school waar ouders en kinderen binnen kunnen lopen met opvoedvragen. Het toegangsteam Samen Doen heeft een regiefunctie en kan de rol als aanspreekpunt op school niet vervullen. Zo werd er gekeken naar mogelijkheden voor schoolmaatschappelijk werk. Dit is voor de periode van 2021-2022 via NPO-middelen tijdelijk ingekocht op een paar scholen. Het uitgangspunt was dat door de inzet van schoolmaatschappelijk werk de drempel om eerder hulp te zoeken kleiner zou worden. Zo zouden mogelijke problemen eerder gesignaleerd en wellicht direct opgelost kunnen worden. De verwachting hierbij is dat door de inzet van schoolmaatschappelijk werk de vraag aan Samen Doen en duurdere zorg af zal nemen. In de notitie wordt aangegeven dat dit ook een behoefte op school vervult voor een vast, laagdrempelig te benaderen gezicht in de school die goed bekend is met voorliggende en geïndiceerde jeugdhulp. Het schoolmaatschappelijk werk is er om ondersteuning te geven aan kinderen, ouders, leerkrachten en intern begeleiders.

De schoolcontext

Zowel de Kardoen als het Koloriet zijn christelijke basisscholen die vallen onder de stichting Floreant. Belangrijke elementen uit de missie en visie van beide basisscholen zijn het samen werken, persoonlijke groei en zelfstandigheid. Beide scholen zien lesgeven als de kern van hun werk. Daarbij wordt wel opgemerkt dat er ook een belangrijke pedagogische taak ligt. Voor de pedagogische kant willen ze inzetten op het oog hebben voor het individu, wederzijds respect, een open houding, eigen verantwoordelijkheid, kritisch denken en een reflecterend vermogen. Opvallend is dat bij beide scholen de inzet van schoolmaatschappelijk werk niet wordt genoemd in het schoolplan voor de socialemotionele ontwikkeling van kinderen. Het komt daarnaast ook niet terug in de lokaal educatie agenda. Bij het Koloriet wordt wel genoemd dat ze dit jaar willen werken aan de verbinding met ouders door middel van informatieavonden, meekijkochtenden, terugkoppeling van leerkrachten bij begeleiding en oudergesprekken. In het schooljaar van 2022-2023 had het Koloriet 209 leerlingen. De Kardoen had datzelfde jaar 243 leerlingen.

De pedagogische basis

De pedagogische basis is een onderdeel van de sociale basis die een focus heeft op het opgroeien, het opvoeden en de ontwikkeling van kinderen en jongeren. Het NJi (2022) ziet het versterken van de pedagogische basis als één van de noodzakelijke elementen om het groeiende jeugdzorggebruik te verminderen. Pedagogische sociale relaties bestaan tussen ouders, kinderen en jongeren, formele en informele medeopvoeders, die reageren, reflecteren en anticiperen op de ontwikkelbehoefte en opvoedrelatie van kinderen en jongeren, ouders en opvoeders (NJi, 2022). De schoolcontext is daarbij een belangrijk onderdeel van de pedagogische basis gezien kinderen hier veel tijd doorbrengen en sociale relaties hebben met leerkrachten en ander schoolpersoneel. Er zijn een aantal zaken die invloed hebben op de pedagogische basis van kinderen en jongeren. Dit is onder andere het ontbreken van hulpbronnen, een opvoedingsparadox, individualisering en de opvoeding als privé domein (NJi, 2022). De inzet van een schoolmaatschappelijk werker kan bevorderend werken op verschillende van deze invloeden. Als er thuis hulpbronnen ontbreken om een goede pedagogische basis te leggen is het fijn als deze op school aanwezig zijn. De opvoedingsparadox is dat ouders tegenwoordig veelal meer kennis tot hun beschikking hebben over opvoeden maar daardoor juist onzeker worden over hun eigen handelen. Ouders hebben vaak minder ervaring met opvoeden dan vroeger en zien normale strubbelingen vaak als 'problemen'. Daarnaast zien we in de samenleving dat we sterk

geïndividualiseerd zijn en de opvoeding vaak als privéaangelegenheid zien. Een schoolmaatschappelijk werker kan hierin een bijdrage leveren. Als de schoolmaatschappelijk werker collectief wordt ingezet om als leerkrachten en ouders ook onderling te leren over een pedagogische basis zou dat de onzekerheid over het opvoeden weg kunnen nemen. Een schoolmaatschappelijk werker zou opvoeders als leerkrachten en ouders kunnen helpen om bepaalde 'problemen' te normaliseren waardoor er geen hulp nodig is. Daarnaast zou de schoolmaatschappelijk werker ouders kunnen aanmoedigen om ook meer bij elkaar aan te kloppen om zo de opvoeding uit het privé domein te halen. Tegenwoordig ligt de opvoeding naast de ouders ook steeds meer bij professionals. Ouders roepen al snel de hulp van experts in, terwijl het niet altijd nodig is. Voor de ontwikkeling van een kind is het belangrijk dat ze de kans krijgen te onderzoeken waar ze wel en niet goed in zijn. Dat ze niet altijd hoeven te presteren (NJI, 2022). Ditzelfde geldt voor ouders, het hoeft niet altijd direct goed te gaan. Als ouders elkaar helpen en lastige fases onderling met elkaar bespreken zou dit behulpzaam zijn. Dit kan door een schoolmaatschappelijk werker en/of leerkrachten ondersteund worden om de pedagogische basis te versterken.

Scheidingsproblematiek in Ommen

Eén derde van de huwelijken eindigt in een scheiding. In 2022 zijn er in Nederland ongeveer 42.000 kinderen geconfronteerd met een scheiding (CBS, 2023). Er is al een aantal jaren een lichte daling te zien in het aantal scheidingen in Nederland (NJI, 2021). Kijkend naar CBS-data zien we dat het aantal scheidingen in Ommen daalt. Van 8,3 op de 1000 mannen die in 2015 gingen scheiden naar 4,5 op de 1000 mannen die in 2022 ging scheiden. Bij vrouwen gingen deze aantallen van 9,5 in 2015 naar 5,6 op de 1000 in 2022. In 2022 waren de scheidingsaantallen voor heel Nederland hoger dan die in Ommen. Voor kinderen in basisschool leeftijd zullen de meeste ouders vermoedelijk tussen de 30 en 45 jaar oud zijn. Als we kijken naar deze leeftijdscategorie zien we dat in 2022 in Ommen 5 mannen zijn gescheiden. Er gingen 9 vrouwen tussen de 30 en 45 jaar scheiden (CBS, 2023). Daarnaast zien we in de gezondheidsmonitor van 2021 dat 94% van de kinderen tussen de 0-12 jaar bij beide ouders woont. Dat is hoger dan in heel IJssel land (89%). 4% van de kinderen in Ommen heeft in 2021 een echtscheiding meegemaakt. 89% van de kinderen tussen de 4 en 12 jaar zit lekker in zijn/haar vel (GGD IJssel land, 2021). Vanuit data rondom scheiding lijkt er dus geen directe aanleiding te zijn om extra in te zetten op schoolmaatschappelijk werk. Voor relatieproblematiek is dit moeilijker te zeggen omdat daar geen informatie over beschikbaar is.

Complexe scheidingen

Er wordt vaak geprobeerd een scheiding zo soepel mogelijk te laten verlopen maar dit lukt niet altijd. In sommige gevallen met een complexe scheiding tot gevolg. Een complexe scheiding wordt zo genoemd als ouders door aanhoudende, ernstige conflicten het belang en welzijn van hun kinderen uit het oog verliezen (NJI, 2024). Er is een grotere kans op een complexe scheiding als er andere problematiek bij ouders speelt zoals moeite met rondkomen, traumatische ervaringen, gedragsproblemen, verslavingen of geweldsproblemen. Een scheiding is altijd een ingrijpende gebeurtenis voor kinderen. Een complexe scheiding heeft daarbij nog meer gevolgen voor het kind. Landelijk ondervinden elk jaar zo'n tien- tot veertienduizend kinderen de gevolgen van een complexe scheiding (NJI, 2024). Een complexe scheiding kan invloed hebben op de ontwikkeling van kinderen, op de band met de ouders en het ervaren van stress (van der Valk et al., 2020). Op de lange termijn is er een groter risico op minder welbevinden, een groter beroep op overheidssteun en een lager opleidingsniveau. Dit heeft ook gevolgen voor de gemeente waar kinderen van gescheiden ouders wonen. Zo wordt er vaker gebruik gemaakt van huur- en zorgtoeslagen, jeugdhulpinterventies en inzet van bijvoorbeeld Veilig Thuis (NJI, 2024).

Voor het ondersteunen van complexe scheidingen is het als gemeente belangrijk om met een integrale aanpak te werken vanuit verschillende expertises. Er moet gekeken worden naar het belang van het

sociale netwerk, het vinden van juiste hulp en inzetten op preventieve ondersteuning bij relatieproblemen (Nji, 2024).

Preventie op het gebied van scheiden

De overheid heeft de gemeente de opdracht gegeven om vroegtijdig en preventieve ondersteuning en begeleiding te bieden aan ouders die (gaan) scheiden. Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het beleid (Ministerie van Justitie en OCW, 2020). Volgens het Nji (2020) zijn alerte professionals nodig, die de signalen kunnen herkennen, die goed kunnen luisteren en de juiste vragen kunnen stellen. Deze professionals dienen voldoende op de hoogte te zijn van de sociale kaart en moeten kunnen verwijzen naar de juiste vorm van jeugdhulp. Door het in een vroeg stadium bereiken van ouders en het bieden van vroegtijdige hulp is het mogelijk om een complexe scheiding te voorkomen. Schoolmaatschappelijk werkers kunnen een dergelijke signaalfunctie vervullen (Nji 2020). In de herziene versie van de Richtlijn scheiding en problemen jeugdigen staan verschillende interventies genoemd voor (complexe) scheidingssituaties die zich kunnen richten op zowel de ouders als de kinderen. Zo zijn er signaleringsinstrumenten zoals het kennisplatform KEES (Kind en Echtscheiding). Er bestaan veel interventies voor vroegtijdige ondersteuning al is een deel hiervan nog niet uitgebreid onderbouwd of onderzocht op effectiviteit. Veel preventieve interventies zijn bedoeld voor groepen en gericht op verwerking van de scheiding, psycho-educatie en het bieden van sociale steun. Het doel van deze interventies is om het welzijn van de kinderen te verbeteren en daarmee te voorkomen dat er grotere problemen ontstaan. Ook voor ouders zijn er programma's beschikbaar die de kwaliteit van de opvoeding kunnen verbeteren (van der Valk et al., 2020). KIES (Kinderen in Echtscheidingssituaties) is één van de erkende interventies voor kinderen tussen de 7 en 12 jaar. Een aantal andere erkende interventies zijn: kinderen uit de knel, ouderschap na scheiding en stoere schildpadden (Nji, 2024).

Opvallend is dat er op de website van de gemeente Ommen niet veel gevonden kan worden over wat te doen bij scheidingsproblematiek. Er wordt alleen praktische informatie gegeven over het aangeven van een scheiding voor de burgerlijke stand. Als er gewoon op internet wordt gezocht is er wel informatie beschikbaar over mediators en begeleiders. Een link naar de mogelijke inzet vanuit welzijnswerk, toegangsteams of schoolmaatschappelijk werk mist.

Samen normaliseren

Samen normaliseren is het thema van de Regionale Kenniswerkplaats Jeugd IJsselland vanuit waar dit onderzoek is uitgevoerd. We willen de resultaten van dit onderzoek met die reden ook tegen het licht van normaliseren houden. Om dat te kunnen doen is het belangrijk om kort toe te lichten wat er vanuit de literatuur wordt verstaan onder normaliseren. De pedagogische basis zoals eerder beschreven is hier een onderdeel van. Normaliseren wordt omschreven als 'het niet onnodig problematiseren en etiketteren van gedrag' (RMO, 2012). Ondersteuning zou gegeven moeten worden door professionals die vanzelfsprekend in contact staan met kinderen en gezinnen. In de schoolcontext is dat in eerste plaats de leerkracht (RMO, 2012).

Normaliseren en preventief werken worden soms met elkaar verward. Binnen normaliseren gaat het om het verstrekken van de dagelijks leefomgeving van kinderen. Als er preventief gewerkt wordt gaat het om het op tijd signaleren van problemen om erger te voorkomen (RMO, 2012). Het op tijd signaleren en oppakken van problemen is niet altijd een goed idee. Te veel vroegsignalering en vroege behandeling bij kinderen kan juist leiden tot stigma, aangeleerde hulpeloosheid en verminderd zelfvertrouwen (Roest et al., 2023). Het is daarom belangrijk om te investeren op de eigen omgeving van kinderen om de pedagogische basis goed te creëren en niet onnodig hulp in te zetten.

Resultaten

Achtergrondinformatie

De drie schoolmaatschappelijk werkers die geïnterviewd zijn in dit onderzoek hebben om en om bij beide scholen gewerkt. De eerste werkte er van september 2022 tot maart 2023, de tweede van maart 2023 tot de zomervakantie van 2023 en de derde van september 2023 tot heden. De drie schoolmaatschappelijk werkers werken allen vanuit het maatschappelijk werk van Stichting de Kern en hebben hiervoor een opleiding gevolgd. Ze hebben jarenlange ervaring in het werkveld van het maatschappelijk werk.

De drie intern begeleiders die betrokken zijn bij dit onderzoek zijn verbonden aan de twee verschillende scholen. Twee intern begeleiders voor de Kardoen (apart voor onderbouw en bovenbouw) en één voor het Koloriet. Eén van de intern begeleiders heeft een pedagogische achtergrond, twee combineren de functie van intern begeleider met het werken als (inval)leerkracht. Eén van de intern begeleiders heeft jarenlange ervaring in het speciaal onderwijs en heeft veel ervaring als intern begeleider. Een andere werkt nog niet zo lang als intern begeleider, maar heeft al ruime ervaring als leerkracht. De laatste intern begeleider werkt nu enkele jaren in deze functie.

Van de zes leerkrachten die zijn geïnterviewd is een deel nog maar kort werkzaam bij één van beide scholen. In totaal varieert dit van 4,5 maand tot 20 jaar. Drie leerkrachten hebben ruime ervaring als leerkracht (19/20 jaar), de andere drie hebben werkervaring variërend van 4,5 maand tot 7 jaar. Eén van de leerkrachten is daarnaast 12 jaar schooldirecteur geweest. De meeste leerkrachten hebben de PABO gedaan. Twee van de leerkrachten zijn direct na de opleiding begonnen bij één van de scholen. Vier hebben werkervaringen in een andere (school)context. De Kardoen heeft 22 leerkrachten voor 12 groepen. Het Koloriet heeft 15 leerkrachten voor negen groepen. Van iedere school zijn er drie leerkrachten geïnterviewd. De leerkrachten zijn aangedragen door de schooldirectie.

De drie ouders die we hebben geïnterviewd voor dit onderzoek hebben alle drie ervaring met de inzet van schoolmaatschappelijk werk. In alle drie de gevallen was er geen sprake van scheiding- of relatieproblematiek. De ouders zijn door de school geselecteerd en benaderd of ze mee wilden werken aan het onderzoek. De kinderen van deze ouders zaten in groep 3, 4 en 7 van de twee verschillende scholen. Twee van de kinderen hebben zelf hulp ontvangen en bij één casus ging het vooral om hulp voor de ouders.

Aanleiding inzet schoolmaatschappelijk werk

Uit de interviews halen we een andere aanleiding voor de inzet van het schoolmaatschappelijk werk dan we bij de contextverkenning hebben geschetst. Uit de interviews met respondenten bleek dat in 2022 de maatschappelijk werker van Stichting de Kern contact heeft gezocht met de scholen. Dit deed ze omdat ze constateerde dat zij ouders en kinderen ondersteunden bij opvoedvragen en gedragsproblemen en school een goede vindplek is daarvoor. Er waren intenties om de brug te slaan tussen onderwijs en jeugdzorg om de drempel tot zorg en ondersteuning te verlagen.

Het lijkt uit de interviews zo te zijn dat de keuze voor de inzet van schoolmaatschappelijk werk is gebaseerd op het belang dat het maatschappelijk werk zag en ideeën vanuit de directie en intern begeleiders van school. Dit kwam vooral doordat er NPO-middelen beschikbaar waren om in te zetten. Leerkrachten die deel hebben genomen aan het onderzoek konden geen duidelijke aanleiding of behoefte aangeven. Zij hebben niet meegedacht over de opzet van het schoolmaatschappelijk werk. Eén van de leerkrachten zegt dat toen de optie van een schoolmaatschappelijk werker kwam als extra kracht binnen de school dat je daar geen nee tegen zegt. Een extra paar handen is sowieso fijn. Eén

van de intern begeleiders geeft aan dat ouders eerder naar de GGD stapten met vragen omdat zij in school zaten. Nu dat niet meer zo is, is de drempel hoger om advies te vragen bij een probleem. Daardoor hechtte zij waarde aan het inbrengen van een andere professional om laagdrempelig hulp te kunnen bieden op opvoedkundig terrein. Volgens één van de schoolmaatschappelijk werkers zijn ouders moeilijker te motiveren voor andere vormen van (externe) hulpverlening. Ze kijken het vaker aan omdat ze het niet erg genoeg vinden. Zij denkt daarom dat met schoolmaatschappelijk werk in de school eerder gehandeld kan worden.

Toeleiding

Het aanbod van het schoolmaatschappelijk werk en de spreekuurtijden zijn bekend gemaakt via de nieuwsbrief en posters. De schoolmaatschappelijk werker heeft zich voorgesteld in alle klassen en zo leerlingen en leerkrachten uitgenodigd als ze vragen hebben. De toeleiding naar het schoolmaatschappelijk werk kan via verschillende routes lopen.

Eén van de routes is via leerkrachten of intern begeleiders. Leerkrachten of een intern begeleider kunnen zelf problemen signaleren of hierover horen als ouders hen in vertrouwen nemen. Leerkrachten of intern begeleiders kunnen dan afhankelijk van de vraag verwijzen naar de schoolmaatschappelijk werker. Ouders nemen dan zelf contact op met schoolmaatschappelijk werk of school vraagt ouders of ze toestemming geven dat schoolmaatschappelijk werk contact met hen opneemt.

Een aantal leerkrachten geeft aan dat een andere route richting het schoolmaatschappelijk werk via ouders zelf is. Ouders benaderen de schoolmaatschappelijk werker steeds makkelijker. Toch loopt het contact meestal via de leerkrachten die zelf signaleren of die ouders spreekt over zorgen over hun kind in de thuissituatie. Ouders waarderen het volgens leerkrachten dat de schoolmaatschappelijk werker contact opneemt als de school problemen signaleren bij hun kinderen, omdat ze niet snel zelf hulp hadden gezocht.

De drie betrokken ouders die zijn gesproken voor dit onderzoek hebben via school (leerkracht of intern begeleider) de schoolmaatschappelijk werker benaderd. Eén ouder was bekend met het schoolmaatschappelijk werk via de nieuwsbrief, een andere ouder kreeg de tip van de huisarts. Eén ouder is op deze wijze begeleid nadat ze geen geschikte externe hulpverlener vond.

De derde vorm van toeleiding naar het schoolmaatschappelijk werk gaat via leerlingen. Leerlingen kunnen zelf contact opnemen of via de ouder of leerkracht (na een gesprek) in contact komen met de schoolmaatschappelijk werker. Het gebeurt zelden dat kinderen op eigen initiatief komen omdat ze nog jong zijn. Er zijn wel enkele voorbeelden dat leerlingen dit aan hun leerkracht hebben gevraagd.

Werkwijze schoolmaatschappelijk werk

De schoolmaatschappelijk werker ziet het als haar taak en opdracht om zich allereerst te richten op het belang van de individuele leerling en zet zijn/haar welbevinden centraal. Het is belangrijk dat er een rustige plek is waar een luisterend oor is voor leerlingen en waar ze leerlingen eerst kan leren kennen. Ze zal de thuissituatie meer op een systemische wijze (gezinsdynamiek) bekijken en werkt zoveel mogelijk oplossingsgericht. Leerlingen kunnen hun verhaal kwijt. Bijvoorbeeld als ze verdriet hebben omdat ouders uit elkaar gaan of dat een ouder overlijdt, gedragsproblemen hebben in de klas of thuis, worden gepest, ruzie hebben met klasgenoten of weinig zelfvertrouwen hebben. Het kan ook zijn dat ouders zorgen hebben bij het gedrag van hun kind. De schoolmaatschappelijk werker heeft een onafhankelijke positie en door haar expertise een andere rol dan andere professionals in de school.

Daardoor kan ze op een andere wijze in gesprek gaan met ouders. Zo kan ze ouders inzicht geven en adviseren of als intermediair fungeren tussen leerkrachten, ouders en intern begeleider.

De schoolmaatschappelijk werker begeleidt leerlingen door gesprekken met hen te hebben. Soms observeert een schoolmaatschappelijk werker een leerling in de klas, biedt ze speltherapie aan of kan ze aan de slag als KIES-coach als het gaat om scheidingsproblemen. De schoolmaatschappelijk werker kan maximaal vijf gesprekken hebben met een leerling. Als er meer nodig is dan kan er vervolg zijn bij Stichting de Kern of wordt er naar een andere instantie doorverwezen.

Voor de collectieve preventie kan de schoolmaatschappelijk werker thema-avonden voor ouders en leerkrachten verzorgen om voorlichting en psycho-educatie te geven over verschillende onderwerpen. Dit wordt nu nog niet veel gedaan. Preventieve ondersteuning vanuit het schoolmaatschappelijk werk richting leerlingen die te maken hebben met scheidingsproblematiek zou ook een optie zijn om in de toekomst op te pakken. Dit zou kunnen in de vorm van groepsbegeleiding volgens de KIES (kinderen in een scheiding) methodiek.

Er bestaan verschillende ideeën over de rol van de schoolmaatschappelijk werker. Sommige betrokkenen denken dat de schoolmaatschappelijk werker zelf niet echt hulp geeft maar alleen inventariseert, doorverwijst en als intermediair fungeert. Een ander denkt dat de schoolmaatschappelijk werker juist niet vaak doorverwijst maar zelf ondersteuning biedt. De intern begeleider wil liever niet dat de schoolmaatschappelijk werker een faciliterende rol in de zorg heeft omdat zij dat al doen. Weer een ander geeft aan dat het niet duidelijk is wat het verschil in expertise is tussen een schoolmaatschappelijk werker en een leerkracht. Opvoedkundige kennis is volgens één leerkracht bij hen door ervaring ook aanwezig en zij staan dicht bij leerlingen. Andere leerkrachten voelen zich hier handelingsverlegen in. De schoolmaatschappelijk werker kan ook een positie hebben om leerkrachten te informeren en coachen om beter te signaleren. Dit wordt nu nog niet ingezet.

Een belangrijk taak van de schoolmaatschappelijk werker is het signaleren van problematiek die niet in de preventieve sfeer kan worden ondersteund. Ze heeft contacten met externe partners naar wie ze zowel leerlingen als ouders doorverwijst. Dit kan bijvoorbeeld bij scheidingsproblemen, naar Stichting de Kern, Ouderschap na scheiding (ONS) of Trias zijn. Soms wordt een leerling doorverwezen om een training te volgen zoals weerbaarheidstraining of een Rots en Watertraining.

Toestemming ouders

Door verschillende betrokkenen wordt er wat anders gezegd over de benodigde toestemming van ouders. De meeste respondenten zeggen dat als leerlingen via de leerkracht of intern begeleider contact met de schoolmaatschappelijk werker leggen er altijd eerst overleg met en toestemming van ouders moet zijn. Afhankelijk van de problematiek worden ouders ook uitgenodigd voor een gesprek. Een aantal respondenten zegt dat oudere leerlingen ook in gesprek kunnen voordat deze toestemming er is. Er moet dan afhankelijk van de situatie gekeken worden hoe het vervolg er uit ziet en of toestemming gevraagd moet worden.

Ervaringen rondom scheiden

De meeste leerkrachten die deelnemen aan dit onderzoek geven aan dat relatie- en scheidingsvragen niet veel voorkomen en dat er weinig kinderen zijn die hierin vastlopen. Zij zien dan geen aanleiding om het te problematiseren. Er zijn per klas vaak wel een aantal kinderen met gescheiden ouders, maar dit geeft weinig problemen. Ze zien deze aantallen ook niet heel duidelijk toenemen. Een intern begeleider ziet het anders en geeft aan dat de laatste drie jaar er ieder jaar een leerling was van wie de ouders gingen scheiden wat behoorlijk impact had op de leerling in de schoolcontext. Er is ook een

aantal gescheiden ouders bij wie de scheiding goed is geregeld, zodat kinderen er maar af en toe last van hebben.

De meeste leerkrachten en intern begeleiders geven aan zich handelingsverlegen te voelen om iets met scheidingsproblematiek te doen. Ze voelen zich niet deskundig genoeg en zijn bang het verkeerde te adviseren. Daarvoor is het fijn dat schoolmaatschappelijk werk nu beschikbaar is om leerlingen een luisterend oor te bieden en waar nodig ouders te ondersteunen of adviseren.

De schoolmaatschappelijk werker denkt dat er meer ouders van leerlingen relatieproblemen hebben, in scheiding liggen of gescheiden zijn dan dat bekend is. De impact van een scheiding van kinderen is soms niet zichtbaar. Als schoolmaatschappelijk werker kan je aan twee kanten helpen in een moeilijke scheidingssituatie. Je kan de leerling een veilige en rustige plek bieden om te vertellen over gevoelens en ervaringen. Zo kan je bepalen of een kind adequaat reageert of dreigt vast te lopen. Daarnaast kan ze ondersteunen bij het in goede banen leiden van een scheiding. Dit past niet binnen de uren en taken van het schoolmaatschappelijk werk. Daarvoor is een verwijzing naar het maatschappelijk werk bij Stichting de Kern of een andere externe partner nodig.

Ondersteuning van schoolmaatschappelijk werk

De schoolmaatschappelijk werker heeft twee uur per twee weken voor iedere school om haar opdracht te vervullen. Deze spreekuren zijn op een donderdagochtend van half negen tot half elf. Een schoolmaatschappelijk werker kan op verschillende niveaus ondersteuning bieden. Hieronder werken we eerst het aantal casussen van de schoolmaatschappelijk werker uit. Daarna delen we de ervaren ondersteuning van het schoolmaatschappelijk werk per doelgroep.

Aantal casussen

We hebben voor dit onderzoek geen specifieke cijfers ontvangen van de inzet van het schoolmaatschappelijk werk. We weten niet of dit wel is bijgehouden. De schoolmaatschappelijk werkers hebben wel een schatting gemaakt van het aantal casussen die zij hebben gezien. Zij denken dat er een stijgende lijn in het aantal contacten zit. Van maart tot en met juni 2023 waren er in totaal 6 tot 8 contacten met ouders bij de Karde en het Koloriet, waarvan 2 tot 3 vragen rondom scheidingssituaties. Eind 2023 waren er 2 tot 3 gesprekken per week. Op dit moment heeft de schoolmaatschappelijk werker 4 of 5 gesprekken per week in een spreekuur van 2 uur. Het wordt inmiddels krap om alle casussen in het spreekuur op te pakken.

De schoolmaatschappelijk werker is nu twee schooljaren aanwezig op school. Leerkrachten spreken over gemiddeld twee tot drie vragen per leerkracht per jaar die ze door hebben gestuurd voor ondersteuning door het schoolmaatschappelijk werk. Enkele leerkrachten hebben nog geen enkele casus doorgestuurd. De intern begeleiders geven vaker het advies om contact op te nemen met de schoolmaatschappelijk werker. Een intern begeleider van de Karde denkt dit schooljaar rond de 10 casussen doorgestuurd te hebben naar het schoolmaatschappelijk werk waarvan er drie met relatie- of scheidingsproblematiek waren. Een andere intern begeleider geeft aan dat er afgelopen half jaar 10 kinderen uit groep 7/8 een afspraak hebben gehad met de schoolmaatschappelijk werker. Hier zaten geen specifieke vragen rondom scheidings- of relatieproblematiek tussen.

Ondersteuning leerlingen

Zoals hierboven genoemd kan de schoolmaatschappelijk werker verschillende soorten ondersteuning bieden aan kinderen. Gedurende dit onderzoek zijn er verschillende voorbeelden gedeeld van casussen waar het schoolmaatschappelijk werk een rol in heeft gespeeld. Zo had een aantal kinderen te maken

met scheidingssituaties. De schoolmaatschappelijk werker heeft in één zo'n casus een aantal gesprekken gevoerd met ouders over de last die hun kind had met hoe haar ouders tijdens de scheiding met elkaar omgingen. De schoolmaatschappelijk werker heeft zowel het kind als de beide ouders begeleid. Voor het kind was het erg belangrijk dat het kon praten over haar boosheid en over de thuissituatie. Het rustig en in een veilige context kunnen praten is een belangrijke vorm van ondersteuning die het schoolmaatschappelijk werk kan bieden aan leerlingen. Dit geldt voor allerlei moeilijke situaties. Bijvoorbeeld bij kinderen met een zieke ouder of een ouder die overlijdt, een kind dat niet meer naar school wil, kinderen met een laag zelfbeeld en weinig vertrouwen en kinderen bij wie het gedrag negatief wordt beïnvloed door social media. In een andere casus heeft een leerling zelf contact gezocht met de schoolmaatschappelijk werker en een aantal gesprekken gehad over de manier waarop de leerling zich gedroeg in de klas waardoor andere kinderen er last van hadden en de sfeer in de klas werd beïnvloed.

Ondersteuning ouders

De schoolmaatschappelijk werker kan naast het begeleiden van leerlingen ook ondersteuning bieden aan ouders. Dit kan zijn in scheidingssituaties maar hier zijn geen concrete voorbeelden van gedeeld. Wel zijn ouders geholpen die het moeilijk vonden om te gaan met boos gedrag. De ouders zijn hierin begeleidt en hebben tips meegekregen om de dag van hun kind iets anders in te richten zodat het kind rustiger werd. Ondersteuningsgesprekken met ouders vinden op school en soms thuis plaats. Indien nodig heeft de schoolmaatschappelijk werker gesprekken met school, ouders, intern begeleider en eventueel leerling om een duidelijk plan te maken.

Ondersteuning schoolpersoneel

Leerkrachten of intern begeleiders kunnen ook ondersteuning ontvangen van de schoolmaatschappelijk werker. Dit gaat bijvoorbeeld om advies in situaties als ze er zelf niet meer uitkomen in de klas met bepaald gedrag. Leerkrachten kunnen ook advies vragen over bepaalde signalen die ze oppikken en of dit wel of niet geschikt is voor de schoolmaatschappelijk werker. Het advies vragen vanuit schoolpersoneel richting schoolmaatschappelijk werk gebeurt nog niet veel. Eén leerkracht heeft advies gevraagd omdat ze twijfelde over de aanpak. Dit ging om een leerling met een ernstig zieke ouder. Eén leerkracht geeft aan dat ze denkt dat leerkrachten met hun vragen niet rechtstreeks naar schoolmaatschappelijk werk gaan omdat de intern begeleider het eerste aanspreekpunt is voor leerkrachten. Een aantal leerkrachten geeft aan dat de intern begeleider dan voor zou stellen om schoolmaatschappelijk werk te betrekken en ze dit minder snel uit zichzelf zouden doen. Geen van de gesproken leerkrachten heeft veel ervaring met het ontvangen van ondersteuning vanuit schoolmaatschappelijk werk. Als één van de redenen waarom dit niet zo gebeurt op dit moment wordt gezegd dat de schoolmaatschappelijk werker beschikbaar is op momenten dat leerkrachten voor de klas staan en niet zomaar weg kunnen. Leerkrachten geven aan dat ze de schoolmaatschappelijk werker meer hadden kunnen inzetten voor advies dan ze nu doen. Er zou daarnaast ook meer ingezet kunnen worden op collectieve training, overbrengen van kennis of coaching voor schoolpersoneel rondom het versterken van een pedagogische basis.

Als het specifiek gaat om scheidings- en relatieproblematiek geeft één van de schoolmaatschappelijk werkers aan dat het belangrijk is dat zij aandachtspunten met leerkrachten bespreekt. Omdat er vaker conflict is tussen ouders in scheidingssituaties is het van belang dat leerkrachten dit signaleren en contact zoeken met de schoolmaatschappelijk werker voor advies. Een intern begeleider geeft aan dat leerkrachten het onderwerp scheiden vaak lastig vinden. De intern begeleider probeert dan vaak aan te sluiten bij gesprekken daarover en de mogelijkheid van ondersteuning van een schoolmaatschappelijk werker in te brengen.

Samenwerking

Uit de literatuur- en contextverkenning is gebleken dat samenwerking een belangrijk onderdeel is van het schoolmaatschappelijk werk. Dan gaat het zowel om de samenwerking met betrokkenen binnen de school, als met externe partners waarnaar doorverwezen kan worden voor jeugdhulp.

Samenwerking binnen de school

Binnen de scholen lijkt een redelijk open relatie tussen ouders en kinderen. De gesproken ouders geven aan dat hun kinderen zelf vertellen over wat ze hebben gedaan bij de schoolmaatschappelijk werker. Ook leerkrachten geven aan dat ouders en kinderen open met elkaar praten. Eén van de ouders benoemt dat ze de samenwerking met school als prettig ervaart. Tegelijkertijd is er een ouder die vaak gebeld werd door school over incidenten maar de communicatie en vervolgstappen niet duidelijk vond. Hier probeert de schoolmaatschappelijk werker in te ondersteunen.

Kijkend naar de samenwerking tussen het schoolmaatschappelijk werk en personeel op school liggen de lijntjes voor de samenwerking meer bij de intern begeleiders dan bij leerkrachten. Intern begeleiders stemmen met regelmaat af met schoolmaatschappelijk werk en veel vragen van leerkrachten (en ouders) lopen ook eerst via hen. In het onderzoek hebben we zes leerkrachten gesproken. De meesten hiervan hebben wel eens ervaring gehad met schoolmaatschappelijk werk en het doorverwijzen van een leerling. Veelal is deze ervaring echter best beperkt met maar één of twee voorbeeld casussen. De samenwerking binnen deze casussen verliep over het algemeen goed. Als er input nodig was voor de gesprekken vroeg de schoolmaatschappelijk werker de leerkracht hiernaar. En er was meestal een terugkoppeling richting de leerkracht na een gesprek. Eén leerkracht geeft aan dat de terugkoppeling beter kan. Deze leerkracht heeft eerder ook twee casussen niet verwezen naar het schoolmaatschappelijk werk maar naar de directeur omdat er niet genoeg bekendheid was over de mogelijkheden van het schoolmaatschappelijk werk. Contact tussen leerkrachten en schoolmaatschappelijk werk loopt vaak via de mail.

Bij scheidingsproblematiek wijst de leerkracht vaker naar schoolmaatschappelijk werk. Er is meer bekendheid nodig over de expertise van de schoolmaatschappelijk werker om dit op de juiste manier in te zetten.

Samenwerking extern

Er is nog niet veel ervaring met doorverwijzingen vanuit het schoolmaatschappelijk werk naar externe hulp. Bij verschillende respondenten is ook niet duidelijk waar een schoolmaatschappelijk werker naar toe zou kunnen verwijzen. Eén ouder deelt ervaringen met een doorverwijzing naar een rots en water training. Een intern begeleider noemt doorverwijzingen voor diagnostiek en samenwerkingen binnen een multidisciplinair overleg. De schoolmaatschappelijk werkers geven zelf wel een diversiteit aan partijen aan naar wie ze zouden kunnen doorverwijzen.

Binnen de school zijn externe partners aanwezig waarmee het schoolpersoneel gewend is om samen te werken. Dit zijn de logopedie, fysiotherapie en soms een orthopedagoog. De samenwerking tussen leerkrachten en deze partijen loopt soepeler dan de samenwerking met schoolmaatschappelijk werk omdat de anderen vaker fysiek aanwezig zijn. Eén van de leerkrachten omschrijft de samenwerking met schoolmaatschappelijk werk vergelijkbaar met die tussen school en GGD. Zulke externe samenwerkingen komt bij hen allemaal op één hoop. Eén leerkracht vindt korte lijnen binnen de school belangrijk. Als de schoolmaatschappelijk werker niet in de school zou zijn zou ze niet weten naar wie ze leerlingen zou moeten verwijzen.

Pedagogische taak school

Leerkrachten voelen zich niet de aangewezen persoon om iets te doen met problemen vanuit huis. Zij zijn niet degene die zich met het opvoedkundige aspect bezighouden. Hun functie is niet om ouders te helpen met hoe ze het thuis moeten aanpakken. Sommige leerkrachten denken ook dat ze moeten uitkijken wat ze zeggen over dingen van thuis omdat ze bang zijn het verkeerde te zeggen of de relatie met ouders te beschadigen.

De expertise van de intern begeleider ligt ook niet bij de opvoeding thuis. Ze proberen wel het gesprek hierover aan te gaan met ouders maar ze heeft niet het gevoel dat ze de juiste vragen kan stellen. Vanuit de onderwijskundige taak staat de intern begeleider er te ver van af. Dat komt door opleiding, expertise en verantwoordelijkheid. *“Wij zijn MAAR de school”*. De taak van de intern begeleider was eerder meer gericht op zorg, het ondersteunen bij lezen en het voeren van gesprekjes. Nu focust het gezien de beperkte uren meer op onderwijs en niet op het sociale welzijn van leerlingen. School is er in eerste instantie voor onderwijsproblematiek vinden ze. Voor zorgvragen zoeken intern begeleiders vaak externe expertise erbij. Intern begeleiders zorgen voor de kwaliteit van het onderwijs en ondersteunen leerkrachten. Vaak is daarom de intern begeleider ook het eerste aanspreekpunt bij bepaalde vragen en wordt bij hen de beslissing gemaakt om wel of niet schoolmaatschappelijk werk te betrekken. Dit geeft de intern begeleiders een belangrijke sleutelpositie in het laten slagen van de inzet van schoolmaatschappelijk werk. Dit benoemen de intern begeleiders niet zelf. Eén van hen geeft aan dat ze juist zoveel mogelijk ouders zelf contact op laten nemen met het schoolmaatschappelijk werk. Dit zodat ze niet te veel invloed hebben op hoe een signaal of vraag overkomt.

“De school kan dingen signaleren, daar kunnen ze iets mee doen en daar handelen ze naar maar soms signaleren ze dingen als de kinderen op school komen of naar huis moeten. Daar houdt de invloed op. We kunnen niet tegen ouders zeggen: je moet je kind wat vaker onder douche doen.”

Toegevoegde waarde schoolmaatschappelijk werk

Ondanks het gebrek aan behoefte bij de start van de samenwerking met schoolmaatschappelijk werk zien de meeste leerkrachten nu vaak wel de meerwaarde. Een deel van de leerkrachten voelt nu ook wel de behoefte. Voor een deel van de leerkrachten blijft het nog onbekend terrein en zien ze weinig reden om contact met de schoolmaatschappelijk werker te leggen. In de beginfase was het voor ouders ook onbekend terrein. Op dit moment is er steeds meer gewenning en maken meer ouders gebruik van de ondersteuning door het schoolmaatschappelijk werk.

Gemiddeld een 8,1

Alle respondenten zijn gevraagd om de toegevoegde waarde van het schoolmaatschappelijk werk een cijfer te geven. Gemiddeld geven de respondenten dit een 8,1. Niemand heeft een onvoldoende gegeven. Het is opvallend dat bij een aantal cijfers werd gezegd dat dit het cijfer zou zijn als iedereen op de hoogte is van het schoolmaatschappelijk werk en dit goed in zou zetten. Hier zijn meer dingen voor nodig, zoals bekendheid over expertise maar ook meer uren inzet. We gaan later verder op deze verbeterpunten. Het gemiddelde van een 8,1 gaat over de algemene inzet van het schoolmaatschappelijk werk, niet specifiek over de inzet op scheidings- en relatieproblematiek.

Laagdrempeligheid

Eén van de doelen en positieve punten van het schoolmaatschappelijk werk is de laagdrempeligheid. Ouders en kinderen gaan eerder hierheen omdat het binnen de school en in een vertrouwde omgeving is. Ouders vinden het daarbij heel toegankelijk om vragen te stellen en fijn dat je niet je kind van school moet halen voor externe hulp. Voor het kind is het dan ook veilig en echt iets van hem of haar omdat

de ouders niet daarna direct er zijn om te vragen hoe het was. De schoolmaatschappelijk werker is daarbij laagdrempeliger dan bijvoorbeeld een jeugdconsulent omdat ze dan direct in beeld zijn bij de gemeente.

Tijd

Een ouder geeft aan dat de schoolmaatschappelijk werker iets kan doen wat leraren niet kunnen omdat zij daar geen tijd voor hebben. Een intern begeleider beaamt dit. Leerkrachten kunnen niet met elk kind individueel in gesprek omdat er zoveel kinderen in de klas zitten. Bij leerkrachten heeft het geheel de prioriteit. Het is daarom fijn dat schoolmaatschappelijk werkers hier wel tijd voor krijgen.

Expertise

De schoolmaatschappelijk werker gaat in gesprek met de kinderen. Deze expertise ligt bij haar en hebben leerkrachten of een intern begeleider niet volgens een ouder. De schoolmaatschappelijk werker kan ook optreden als intermediair tussen school en ouders. Dit wordt door leerkrachten als waardevol ervaren. Leerkrachten durven zelf niet te dicht bij het stuk van thuis te komen en de schoolmaatschappelijk werker heeft hier meer kennis van en ervaring mee. Als we specifiek kijken naar relatie- en scheidingsproblematiek is dat helemaal iets wat leerkrachten moeilijk vinden om te bespreken met ouders en leerlingen. Het is fijn dat de schoolmaatschappelijk werker dit wel kan.

Preventie

De schoolmaatschappelijk werker noemt de toegevoegde waarde van het eerder in beeld hebben van problematiek zodat erger voorkomen kan worden. Het praten over hoe het gaat en hulp zoeken als het niet goed gaat zou volgens haar normaal moeten worden. Zo worden problemen makkelijker gesignaleerd en worden er minder stempels geplakt volgens de schoolmaatschappelijk werker. Opvallend is dat preventie niet vaak wordt genoemd door leerkrachten.

Zichtbaarheid

Er zijn diverse reacties op de zichtbaarheid van de schoolmaatschappelijk werker. De één vindt dat ze zichtbaar genoeg is, de ander dat dit verbeterd kan worden. Sinds de start van de inzet van het schoolmaatschappelijk werk zijn er drie verschillende schoolmaatschappelijk werkers aan de slag geweest in de scholen. De zichtbaarheid is ook verschillend geweest per schoolmaatschappelijk werker. Sommige leerkrachten omschrijven vroegere schoolmaatschappelijk werkers als slecht zichtbaar en bereikbaar of ze wisten überhaupt niet dat er drie waren geweest. Het lijkt per school te verschillen hoe zichtbaar leerkrachten de huidige schoolmaatschappelijk werker vinden. Op de ene school zijn ze hier tevreden over, de andere school ziet de schoolmaatschappelijk werker weinig. Dit kan liggen aan de werkplek in de school en hoe actief beide partijen elkaar opzoeken.

Verbeterpunten

Door de respondenten zijn verschillende verbeterpunten genoemd om in de toekomst het schoolmaatschappelijk werk nog beter in te richten. Deze verbeterpunten delen we hieronder.

Aanwezigheid

De schoolmaatschappelijk werker is eens in de twee weken een ochtend aanwezig op school en zit dan vaak vol met afspraken. Een leerkracht geeft aan dat de schoolmaatschappelijk werker vaak richting ouders antwoord wanneer ze aanwezig is op school terwijl ouders dit sneller verwachten. Een intern

begeleider hoort niet van leerkrachten dat de schoolmaatschappelijk werker slecht bereikbaar is dus denkt dat het wel goed loopt. De leerkrachten geven aan dat het lastig is dat de schoolmaatschappelijk werker er alleen is tijdens hun uren, zij kunnen er dan niet heen. Leerkrachten vinden nu dat er onvoldoende contact is. Vaak gaan leerkrachten met adviesvragen dan toch eerst naar andere leerkrachten of de intern begeleider.

Tips van ouders, leerkrachten en intern begeleiders

Een aantal ouders geeft tips voor de toekomst van het schoolmaatschappelijk werk. Zo zei een ouder dat het heel waardevol zou zijn als elk kind een keer langs gaat bij de schoolmaatschappelijk werker. Daarnaast moet volgens ouders het taboe op hulp vragen voor je kind eraf zodat meer ouders gebruik maken van het schoolmaatschappelijk werk. Een andere ouder gaf aan dat de frequentie van hoe vaak de schoolmaatschappelijk werker kinderen ziet omhoog mag. Een leerkracht sluit hierbij aan en zou graag willen zien dat de schoolmaatschappelijk werker vaker of langer aanwezig is. Een intern begeleider zou de schoolmaatschappelijk werker eigenlijk als schoolfunctie willen hebben. In de toekomst gaan ze mogelijk naar een nieuw gebouw waar ook andere organisaties in zitten. Het zou dan mooi zijn om schoolmaatschappelijk werk hier onderdeel van te maken, dan is ze ook beter zichtbaar en nog laagdrempeliger. Een leerkracht geeft aan dat, los van de inzet van schoolmaatschappelijk werk, de signaalfunctie van de leerkracht beter kan. De schoolmaatschappelijk werker zou leerkrachten hier eventueel meer in kunnen coachen. Dit ziet de schoolmaatschappelijk werker zelf ook als mogelijkheid.

Verschil tussen scholen

Er is een duidelijk verschil tussen de leerkrachten van de twee scholen te zien als het gaat om de tevredenheid met de inzet van schoolmaatschappelijk werk. Waar op de ene school hoge cijfers worden gegeven en het lastig is om te bedenken wat er kan verbeteren. Is op de andere school veel ruimte voor verbetering als het gaat om duidelijkheid waarvoor de schoolmaatschappelijk werker ingezet kan worden, wat haar expertise is, de zichtbaarheid van de schoolmaatschappelijk werker en het aanbieden van een collectief aanbod. Leerkrachten denken wel dat de goede samenwerking ook tijd nodig heeft en de toegevoegde waarde verbetert als er meer een relatie is opgebouwd. Eén leerkracht heeft een praktisch idee voor het verbeteren van contact en de relatie. Het zou mooi zijn als de schoolmaatschappelijk werker aansluit bij het verplichte koffiemoment aan het einde van de schooldag.

Tips vanuit schoolmaatschappelijk werk

Een verbeterpunt dat genoemd wordt door een schoolmaatschappelijk werker is dat de organisaties rondom scheiding beter in beeld moeten komen. Het is goed als die organisaties onder schoolpersoneel en ouders meer bekendheid krijgen. Een ander idee is om leerkrachten meer voorlichting te geven over bepaalde thema's. Door meer kennis kan de preventieve taak meer bij leerkrachten liggen en is de inzet van schoolmaatschappelijk werk wellicht niet meer nodig. Een leerkracht sluit aan bij deze gedachtegang. Als ze meer leerkrachten zouden hebben kunnen zij zelf in gesprek met kinderen, bijvoorbeeld voor ondersteuning bij scheiden. De leerkracht heeft zelf al een goed opgebouwde relatie met het kind dus dat zou daarvoor fijn zijn.

Conclusie

Allereerst is het belangrijk te benoemen dat de focus op scheidings- en relatieproblematiek deels is losgelaten om genoeg informatie op te halen over de inzet van het schoolmaatschappelijk werk. Gedurende het onderzoek is gebleken dat de ervaringen van de meeste respondenten met het schoolmaatschappelijk werk niet gaan over scheidingsproblematiek. We hebben daarom de keuze gemaakt om algemeen uit te vragen naar de inzet van schoolmaatschappelijk werk. We hebben telkens verdieping gezocht op de algemene ervaringen door specifiek te vragen naar scheidingsproblematiek. Scheidingsproblematiek lijkt zowel in de data als in de gesprekken niet de grootste factor te zijn die speelt binnen scholen in Ommen.

In dit onderzoek hebben we op een heel aantal punten tegenstrijdige ervaringen, visies of ideeën gehoord. Voor het begin van de inzet van het schoolmaatschappelijk werk is er niet genoeg afstemming geweest met alle betrokken partijen. Zo is de aanleiding voor de inzet van het schoolmaatschappelijk werk anders in de notitie die vooraf is geschreven dan in de interviews. De leerkrachten die geïnterviewd zijn hadden geen duidelijke behoefte aan de komst van een extra professional in school en zijn niet betrokken geweest bij de opzet. Het belang werd wel geuit op het niveau van intern begeleiders en directie.

Hoeveel ervaring er onder schoolpersoneel is met de inzet van het schoolmaatschappelijk werk wisselt. De intern begeleiders kunnen allemaal een heel aantal voorbeelden noemen maar de meeste leerkrachten hebben beperkte ervaring. Dit is opvallend als in acht wordt genomen dat de school zelf deze leerkrachten naar voren heeft geschoven. De toeleiding naar de schoolmaatschappelijk werker kan via verschillende routes lopen, via leerkrachten, ouders, leerlingen of de intern begeleider. In de gesprekken bleek dat dit nu veelal via de intern begeleider loopt en zij een belangrijke positie hebben in de inzet van het schoolmaatschappelijk werk. Leerkrachten geven aan dat er onderling niet veel wordt uitgewisseld over de mogelijkheden rondom de inzet van het schoolmaatschappelijk werk. Er is meerdere keren opgemerkt dat vooral de leerkrachten niet genoeg weten over de expertise van de schoolmaatschappelijk werker. Daardoor is het niet voor iedereen duidelijk waarvoor ze ingezet kan worden en wordt dit wellicht minder gedaan dan zou kunnen. Er bestaan ook verschillende beelden van wat de rol en taak van de schoolmaatschappelijk werker is. De één denkt dat ze er vooral is om een hulpvraag te inventariseren en door te verwijzen. De ander denkt dat ze alleen gesprekken voert. Om de potentie van het schoolmaatschappelijk werk optimaal te benutten is het van belang dat er meer bekendheid is over zowel de expertise als de rol en taak. De ondersteuning van het schoolpersoneel en opties voor meer collectieve ondersteuning van leerlingen of ouders kan daarbij ook nog meer benut worden, dit zal meer helpen in het normaliseren en het versterken van een pedagogische basis.

Al met al kunnen we aan de hand van de interviews zeggen dat de betrokkenen die we gesproken hebben positief tegenover de inzet van het schoolmaatschappelijk werk staan. Iedereen geeft, met hier en daar wat aandachtspunten, de toegevoegde waarde een (ruime) voldoende. Het gaat daarbij om de algemene inzet van het schoolmaatschappelijk werk en niet zo zeer om de inzet puur en alleen voor scheidingsproblematiek. De inzet op preventieve ondersteuning bij relatieproblemen die als belangrijk wordt aangemerkt door het NJi (2024) wordt niet terug gezien in dit onderzoek. Dit komt omdat er geen ervaringen van ouders zijn gedeeld die (preventief) ondersteuning zoeken voor hun gezin bij relatieproblemen. De algemene toegevoegde waarde van het schoolmaatschappelijk werk wordt zo ervaren doordat het schoolmaatschappelijk werk meer tijd heeft voor individuele leerlingen, specifieke expertise in kan zetten en laagdrempelig is. Door de respondenten wordt het vroegsignaleren en ingrijpen uitgelegd als hele positieve punten die toegevoegde waarde hebben. Het is belangrijk om dit tegen het licht te houden van de bevindingen van Roest et al. (2023). Hierin werd

gevonden dat te vroeg behandelen kan leiden tot stigma, aangeleerde hulpeloosheid en verminderd zelfvertrouwen.

Discussie

Bij het bespreken van deze onderzoeksresultaten is het van belang om te realiseren dat het gaat om een kleinschalig onderzoek naar een specifieke lokale situatie van twee scholen met tussen de 200 en 250 leerlingen. We kunnen aan de hand van deze resultaten niet een definitief antwoord geven over de meerwaarde van het schoolmaatschappelijk werk voor kinderen die te maken hebben met scheidingssituaties. Dit komt doordat er maar beperkte ervaring is met de inzet van schoolmaatschappelijk werk bij scheidingsproblematiek. Als we breder kijken naar de inzet van het schoolmaatschappelijk werk kunnen we al meer zeggen over de meerwaarde omdat hier meer ervaringen mee zijn. Desalniettemin gaat het nog steeds om een kleine onderzoeksgroep waarbij het ook goed is om te vermelden dat de respondenten geselecteerd en aangeleverd zijn door de scholen.

Als we de resultaten van dit onderzoek bekijken aan de hand van de literatuur- en contextverkenning vallen er een aantal zaken op. Ten eerste is de aanleiding voor dit onderzoek geweest dat er problemen werden geconstateerd rondom het aantal (problematische/complexe) scheidingen in Ommen. Als we kijken naar de cijfers zien we dat er in Ommen minder scheidingen voorkomen dan in de rest van het land. In 2022 scheidten er 4,5 op de 1000 mannen in Ommen en 6,6 op de 1000 in heel Nederland. Voor vrouwen was dat 5,6 in Ommen en 6,8 in Nederland (CBS, 2023). Ook uit de interviews met leerkrachten en ouders kwamen er geen duidelijke signalen naar voren van veel scheidingsproblematiek. Door intern begeleiders en schoolmaatschappelijk werkers werd dit iets meer gezien.

In de literatuur van het schoolmaatschappelijk werk zien we dezelfde doelen en thema's terugkomen als hoe dit in Ommen wordt ingezet. Het creëren van een goede pedagogische basis is hier een onderdeel van. Het valt op dat deze pedagogische kant van het onderwijs in schoolplannen wel wordt genoemd maar in gesprek met de respondenten minder duidelijk naar voren komt. Leerkrachten en intern begeleiders lijken voorzichtig te zijn in het 'bemoeien' met de thuissituatie en zich vooral te willen focussen op de onderwijskundige taak. Eén van de redenen voor de primaire focus op het didactische vlak is de beperkte tijd die leerkrachten hebben. Sommige leerkrachten hebben het idee dat zij door hun band met de leerlingen meer zouden kunnen betekenen in de pedagogische taak. Dan moeten ze hier echter wel meer tijd voor hebben. Eén van de schoolmaatschappelijk werkers denkt dat het schoolmaatschappelijk werk overbodig zou kunnen worden als leerkrachten meer kennis krijgen van de preventieve taak. Op dit moment wordt de inzet van het schoolmaatschappelijk werk als waardevol ervaren maar de vraag is of het nodig is om een extra professional toe te voegen aan de school. Eén van de doelstellingen vanuit de jeugdwet is om te normaliseren, dit wordt ook genoemd in de motie van de ChristenUnie die heeft geleid tot dit onderzoek. De vraag is of de inzet van een extra professional in de school zorgt voor een situatie die meer bij de norm van school blijft of niet. Problemen kunnen laagdrempeliger worden opgepakt door een schoolmaatschappelijk werker wanneer zij al een bekend gezicht is in de school. Deze problemen zouden echter deels ook opgepakt kunnen worden door leerkrachten zelf en onderling in de 'normale' context opgelost kunnen worden. Een andere insteek zou kunnen zijn om de schoolmaatschappelijk werker meer in te zetten voor de collectieve preventie zoals het organiseren van thema-avonden voor ouders en overbrengen van kennis op leerkrachten. In beide gevallen zal het oppakken van problemen vanuit de 'normale' context meer leiden tot normaliseren en het versterken van de pedagogische basis (Nji, 2022; RMO, 2012).

Het onderzoek heeft plaatsgevonden tussen januari 2024 en juli 2024. Het betreft een Klein en Fijn onderzoek, die een indicatie kan geven voor een bepaalde richting als het gaat over de inzet van maatschappelijk werk binnen het basisonderwijs. We adviseren niet om alleen op basis van dit rapport besluiten te nemen die gaan over het al dan niet continueren van initiatieven of pilots. Begin oktober zijn de resultaten besproken met een aantal beleidsmedewerkers van de gemeente Ommen. In december 2024 hebben we de resultaten van dit onderzoek en de werkwijze in een bredere

bijeenkomst besproken met de gemeente, de schoolmaatschappelijk werker en de intern begeleiders en directeuren van de scholen. In de tussenliggende periode is de inzet en doorontwikkeling van het schoolmaatschappelijk werk op beide scholen doorgegaan. Daarnaast waren er kort voor aanvang van het onderzoek vanuit de RKJ verschillende wisselingen geweest voor wat betreft de schoolmaatschappelijk werker op de scholen. Tijdens de bijeenkomst in december zagen de directe betrokkenen op de scholen verschillende positieve ontwikkelingen ten opzichte van de resultaten uit dit onderzoek. De schoolmaatschappelijk werker geeft aan dat er al meer wordt samengewerkt met leerkrachten en de werkwijze nu bekender is. Eén van de internbegeleiders verduidelijkt dat zij zelf eerst actie zetten op een casus voordat deze naar het schoolmaatschappelijk werk gaat. In de afgelopen maanden zijn er tevens meer casussen bijgekomen voor de schoolmaatschappelijk werker die te maken hebben met scheidingsproblematiek. Eén van de scholen gaf aan te herkennen dat er meer scheidingsproblematiek speelt de afgelopen tijd.

Tijdens de bijeenkomst bespraken we tevens hoe nu verder te gaan met de resultaten vanuit het onderzoek, de ontwikkelingen die de afgelopen tijd hebben plaatsgevonden en een doorkijk te maken richting de toekomst. De aanwezigen zijn positief over de ervaringen en enthousiast om de werkwijze en samenwerking verder door te zetten. Om de werkwijze te behouden is het een optie om meer informatie bij te houden over de inzet om het inzichtelijker te maken, qua aantal vragen die bij de schoolmaatschappelijk werker terecht komen, het type problematiek etc. Dit kan ook helpen om na te gaan wat de toegevoegde waarde is van het maatschappelijk werk binnen het basisonderwijs en ook met behulp van cijfers (kwantitatief) dit te kunnen onderbouwen. De schoolmaatschappelijk werker geeft aan dat dit al bijgehouden wordt. Deze gegevens zouden verwerkt kunnen worden in een samenvattend overzicht vanuit het schoolmaatschappelijk werk en vervolgens gedeeld worden met de gemeente en eventueel andere scholen. Vanuit de onderzoeksresultaten geven we de aanbeveling om vooral met elkaar in gesprek te blijven over de werkwijze als deze verder doorgezet of uitgebreid wordt en met elkaar die doorontwikkeling te blijven vormgeven en te blijven voeden en vastleggen.

Aanbevelingen

Op basis van deze onderzoeksresultaten willen we een aantal aanbevelingen meegeven voor de verschillende betrokkenen. Dit gaat om de volgende aanbevelingen:

- Kies bij voorkeur voor het versterken van de pedagogische basis via de professionals die al in school aanwezig zijn;
- Stem beter met elkaar af over de inzet van schoolmaatschappelijk werk;
- Zorg voor voldoende uren en zichtbaarheid voor het schoolmaatschappelijk werk.

De eerste aanbeveling is voor de gemeente om bij voorkeur in te zetten op het versterken van de pedagogische basis via professionals die al aanwezig zijn binnen de school. De tijd en financiële inzet die nu wordt gedaan op het inzetten van een schoolmaatschappelijk werker zou ook gericht kunnen zijn op het huidige schoolpersoneel. Als er meer wordt geïnvesteerd in de tijd en kennis die zij hebben voor de pedagogische basis zouden leerkrachten en intern begeleiders leerlingen kunnen begeleiden. Daarnaast zouden leerkrachten en intern begeleiders ouders kunnen helpen met laagdrempelige vragen. Ze kunnen ook een rol spelen in het koppelen van ouders onderling zodat zij van elkaar kunnen leren. Zo normaliseer je meer door bij de basis te blijven van de huidige leefomgeving en voorkom je onnodig problematiseren (RMO, 2012). In het onderzoek is door een leerkracht genoemd dat zij al de juiste relatie hebben met leerlingen om persoonlijke gesprekken aan te gaan. En ook door één van de schoolmaatschappelijk werkers is gezegd dat zij niet meer nodig zou zijn als er meer gericht zou worden op coaching van het schoolpersoneel. Om dit voor elkaar te krijgen is het goed als er gezocht wordt naar creatieve oplossingen en er ruimte is om met elkaar het gesprek aan te gaan over de visie op een pedagogische basis en normaliseren (de Wild et.al., 2024).

Een andere aanbeveling die van belang is voor alle betrokken partijen (leerkrachten, intern begeleiders en schoolmaatschappelijk werkers), is om meer met elkaar af te stemmen over de inzet van het schoolmaatschappelijk werk. Dit gaat om afstemming vooraf, om te kijken wat de wensen en behoeften zijn vanuit de werkvloer van scholen. Maar ook om afstemming over de kennis en expertise van een schoolmaatschappelijk werker. En hoe deze kennis en expertise het beste benut kan worden. Als leerkrachten, ouders of leerlingen niet precies weten wat de mogelijkheden zijn zullen ze ook minder snel aankloppen bij het schoolmaatschappelijk werk. Aan de andere kant is het belangrijk om niet te veel aanbod gericht te werk te gaan maar vooral naar de vraagkant te blijven kijken. Dus het is goed om in te zetten op signaleren en onderling wijzen op de mogelijkheden van het schoolmaatschappelijk werk. Daarbij is het van belang om ook duidelijk met elkaar te spreken over de rol en taak van het schoolmaatschappelijk werk. Of dit vooral gaat om het voeren van gesprekken of het doorverwijzen. Dit gesprek moet plaatsvinden tussen het schoolpersoneel onderling. En in samenspraak met de schoolmaatschappelijk werker.

Als laatste zijn er een aantal aanbevelingen die vooral gericht zijn op het schoolmaatschappelijk werk zelf. Er is vanuit verschillende betrokkenen duidelijk aangegeven dat de uren die nu staan voor de inzet van een schoolmaatschappelijk werker te krap zijn. Eén van de schoolmaatschappelijk werkers geeft zelf ook aan dat ze alle spreekuren niet krijgt in de uren die ze heeft. Daarnaast is de schoolmaatschappelijk werker niet benaderbaar voor leerkrachten omdat ze beperkt aanwezig is en leerkrachten op die momenten zelf voor de klas staan. Een aspect wat hieraan schuurt is de zichtbaarheid van het schoolmaatschappelijk werk. De samenwerking en elkaar leren kennen komt steeds meer nu de schoolmaatschappelijk werker langer in de school aanwezig is. Toch geven meerdere leerkrachten aan dat ze de schoolmaatschappelijk werker niet zichtbaar genoeg vinden in de school. Als deze zichtbaarheid verbeterd wordt zorgt dit vermoedelijk voor meer samenwerking waar het nodig is. Opties om de zichtbaarheid te verbeteren is een uren uitbreiding, maar ook doordat de schoolmaatschappelijk werker aansluit bij het koffiemoment van de leerkrachten of vaker in hetzelfde gebouw werkt.

Referenties

- BPSW. (2009). Schoolmaatschappelijk werk: informatie over inhoud, kwaliteit, positionering en besluitvorming. *De Nederlandse Vereniging van Maatschappelijk Werkers/NVMW*.
- CBS. (2023). StatLine. *Centraal Bureau voor de Statistiek*.
- GGD IJsselland (2021). Hoe gaat het met de kinderen in de gemeente Ommen? *Kindermonitor 2021*. Geraadpleegd via: <https://ijssellandscan.nl/rapporten/Factsheet>
- Haring, S. (2013). De positie van de schoolmaatschappelijk werker in het basisonderwijs. *Universiteit Utrecht*.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. (2023). Brugfunctie: de schakel tussen ouders, leerlingen en school. *Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap*.
- Nederlands Jeugdinstituut. (2009). Schoolmaatschappelijk werk in het MBO. *Nederlands Jeugdinstituut*.
- Nederlands Jeugdinstituut. (2020). Handreiking scheiden zonder schade. *Scheiden zonder Schade*.
- Nederlands Jeugdinstituut. (2021). Minder echtscheidingen in Nederland. Geraadpleegd via: <https://www.nji.nl/nieuws/minder-echtscheidingen-in-nederland>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2021). Schoolmaatschappelijk werk: sterk in preventie. *NJi, BPSW, Sociaal Werk Nederland*.
- Nederlands Jeugdinstituut (z.d.). Oorzaken en gevolgen van een complexe scheiding. Geraadpleegd via: <https://www.nji.nl/scheiding/oorzaken-en-gevolgen-van-een-complexe-scheiding>
- Nederlands Jeugdinstituut (z.d.). Complexe scheidingen, hoe ondersteun je die? Geraadpleeg via: <https://www.nji.nl/scheiding/effectieve-ondersteuning-bij-complexe-scheidingen>
- Nederlands Jeugdinstituut. (2022). Opgroeien doe je samen: Bouwen aan een stevige pedagogische basis. *Nederlands Jeugdinstituut*.
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling. (2012). Ontzorgen en normaliseren. *Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling*.
- Roest, A. M., de Vries, Y. A., Wienen, A. W., & de Jonge, P. (2023). Editorial Perspective: Are treatments for childhood mental disorders helpful in the long run? An overview of systematic reviews. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 64(3), 464-469.
- Scalonge, N. (1999). Methodisch werken – Schoolmaatschappelijk werk. *Bohn Stafleu van Loghum*.

Valk, I., van der, Boer, G. De, Veldt, M-C. Van der en Bergenhenegouwen, H. (2020). De herziene Richtlijn Scheiding en problemen van jeugdigen. *Tijdschrift Kinder- & Jeugdpsychotherapie*, jaargang 2.

Wild, T., de, Kattenberg, R., Evenboer, E. (2024). Onderwijs moet kritisch nadenken over inhuur externe ondersteuners. *Sociale Vraagstukken*. <https://www.socialevraagstukken.nl/onderwijs-moet-kritisch-nadenken-over-inhuur-externe-ondersteuners/>